

Євроатлантичний вимір стратегічного партнерства Україна—Польща: доєвід, проблеми, перспективи

Полторацький Олександр Сергійович народився у 1979 році в м. Києві. Закінчив факультет міжнародних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка (2001). З 2003 року — вчений секретар Дипломатичної академії України при Міністерстві закордонних справ України, старший викладач кафедри зовнішньої політики та міжнародного права, автор спеціалізованого навчального курсу «НАТО в сучасних євроатлантичних відносинах». Досліджує широке коло проблем, пов'язаних із забезпеченням сучасної євроатлантичної та міжнародної безпеки та оборони, а також з розробкою і втіленням європейської та євроатлантичної політики України. Автор понад 10 наукових праць, кандидат політичних

наук за спеціальністю 23.00.04 — політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку.

З розпадом СРСР його колишні європейські союзники, а також нові незалежні держави, розташовані в Центрально-Східній Європі, розпочали реформування державного устрою відповідно до норм та цінностей європейської інтеграції. Сучасна спрямованість розвитку цих країн характеризується розширенням європейських та євроатлантичних структур стабільності та безпеки. Оскільки європейський напрям зовнішньої політики України є одним з пріоритетних, відповідною метою України є участь у формуванні нової архітектури європейської безпеки, активізація євроатлантичної інтеграції, зокрема, шляхом поглиблення і розширення партнерства з НАТО, а також розбудова різнопланових відносин з ЄС. Значне місце в національно-державних інтересах України посідає Польща, яка вже інтегрована в євроатлантичну систему безпеки і європейську систему економіки.

Польща і Україна належать до числа найважливіших учасників сучасних європейських взаємин і це є одним з ключових факторів, що визначають шляхи геополітичної трансформації в Центральній-Східній Європі. Водночас нові конфігурації регіональних стосунків і взаємовідносин наших двох держав більшою мірою формуються під впливом процесу європейської та євроатлантичної інтеграції. Для України ці чинники, крім того, багато в чому визначають поле зовнішньополітичних пріоритетів.

Українсько-польським відносинам вже протягом тривалого часу притаманні такі риси, як стабільність, прогрес і динамізм. Розвиток добросусідського співробітництва та скоординована взаємопідтримка на міжнародній арені зробили їх зразком взаємовідносин серед країн ЦСЄ, тому стосунки між Україною і Польщею є особливим випадком розвитку співробітництва між новими незалежними державами і їхніми безпосередніми західними сусідами. Предмет українсько-польських взаємин міцно пов'язаний з формуванням єдиного безпекового та політико-економічного простору Європи і тому логічно враховувати цей чинник, розглядаючи проблему в загальноєвропейському форматі. Цілком очевидно, що зміст цих інтересів є визначальним для обох країн і, виходячи з тотожності напрямів європейської самореалізації, характер міждержавних взаємин — стратегічний.

У цьому відношенні, як відзначив Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Польща в Україні Марек Зюлковські, стратегічне партнерство між Польщею і Україною означає, що «...ми маємо не тільки схожу точку зору на політичні проблеми, а й, що найважливіше, поділяємо ті ж самі демократичні принципи й цінності,.. під «стратегічним партнерством» ми також розуміємо всіляке сприяння процесові інтеграції України в європейський організм, що є фактом стратегічним, без якого європейська архітектура була б неповною»¹.

Фундамент взаємовигідного стратегічного партнерства заклали Декларація про принципи та основні напрями розвитку українсько-польських відносин (13.10.1990)², Договір про добросусідство, дружні відносини та співпрацю (18.05.1992)³ та спільна заява президентів обох країн «До розуміння і єднання», підписана 21 травня 1997 року⁴. Польща є єдиною країною регіону ЦСЄ, яка підтвердила свою готовність виступати

стратегічним партнером нашої держави, що знайшло своє відображення у відповідному внутрішньодержавному документі програмного характеру («Стратегія безпеки Республіки Польща»), який був схвалений Урядом Республіки Польща в січні 2000 року.

Політичні цілі стратегічного партнерства Польщі та України полягають в тому, щоб запобігти появі нової лінії поділу Європи на українсько-польському кордоні, сприяти зміцненню відносин Заходу і Сходу, Півночі і Півдня Європи. У цьому контексті партнерство між обома країнами виходить далеко за межі двостороннього співробітництва, долучається до європейської інтеграції та євроатлантичного партнерства. Поглиблення інтеграційних процесів на континенті є необхідною передумовою створення глобальної системи безпеки, яка б відповідала вимогам ХХІ сторіччя.

Таким чином, українсько-польська взаємодія, як співробітництво двох націй, має цілком обґрунтовані підстави і практичні інтереси. Сучасному етапу українсько-польських взаємин притаманна інтеграція — об'єднання політико-економічних зусиль для здійснення євроінтеграційної стратегії. Тобто і Україна, і Польща бачать своє майбутнє виключно в «об'єднаній Європі».

Систему зазначених інтересів становить взаємозацікавленість щодо: зміцнення системи національної безпеки в рамках загальноєвропейської системи безпеки як продукту політичного діалогу, що ведеться у євроатлантичному співтоваристві; активного розвитку політичного, економічного (торгового, енергетичного, транспортного, виробничо-технологічного, фінансового) та інформаційного співробітництва на двосторонній основі у форматі ЦЄІ, ГУУАМ, а в перспективі також і в рамках ЄС; взаємної міждержавної політико-економічної підтримки на міжнародній арені; налагодження і розширення громадських, науково-дослідних, освітніх та культурно-мистецьких зв'язків.

З набуттям Польщею 1999 року членства в НАТО характер українсько-польських відносин почав якісно змінюватися, перетворюючись з відносин між державами з однаковим міжнародно-правовим статусом на відносини за особливим регіональним напрямом — між НАТО та його східними сусідами. Тому без постійного поглиблення співробітництва між двома країнами, що базується на їх глибокій геополітичній залежності одна від

одної, по суті, неможливо будувати інтегровану Європу, підтримувати в ній стабільно високий рівень політичної, економічної, енергетичної, продовольчої та екологічної безпеки. Для України ключовим в цьому аспекті є гарантування її безпеки, тому вивчення досвіду євроатлантичної інтеграції Польщі з огляду на рівень сучасних міждержавних взаємин має стратегічно важливе значення.

Домінування в польській національній свідомості відчуття політичної і культурно-цивілізаційної приналежності до Заходу стало вирішальним фактором для надання необхідного внутрішнього динамізму процесам євроатлантичної інтеграції. І хоча одночасно також існують сильні традиції зв'язків зі Сходом, треба враховувати, що вони були сформовані в епоху успішного утвердження польської держави на цьому напрямі, проте згодом заблоковані експансією зі сходу вже по відношенню до самої Польщі. Тому сьогодні перспективне самоствердження Польща пов'язує з євроатлантичним простором, натомість Схід традиційно сприймається скоріше як джерело загроз різного характеру, які потрібно нейтралізувати. Основним інструментом щодо відвернення загрозливих явищ вважається створення доброзичливого, добросусідського середовища, а Україні в цьому контексті надається особливо вагоме значення.

У загальнополітичному сенсі для сучасної Польщі членство в НАТО означає, насамперед, відчуття безпеки. Суспільне життя переорієнтувалося на дискусії з питань економіки, внутрішньої безпеки, зміцнення демократичних структур, тобто Польща отримала можливість сконцентруватися на внутрішніх справах. Відносно вибору Польщею євроатлантичної моделі безпеки і співробітництва значну роль відіграв факт успішної інтеграції Німеччини, що дозволив зняти в європейському масштабі проблему військово-політичної поляризації, а для Польщі — ліквідувати традиційну небезпеку одночасної загрози із заходу і сходу.

Ще після розпуску Варшавського Договору Польща, як зазначає секретар Атлантичного клубу цієї держави Кшиштоф Цільке, сформувала і почала реалізацію концепції розширення НАТО. Згідно з нею вона мала стати спочатку членом НАТО, а потім вступити до Євросоюзу. Це розширення слугувало інтересам країн Вишеградської групи, мало створити нову ситуацію у справі безпеки в Європі і стати фундаментом геополітичного

ладу на континенті⁵. Членство в НАТО означає також членство в європейських і євроатлантичних структурах. Йдеться про Польщу як європейську країну, її місце в Європі та стосунки з НАТО і Євросоюзом.

Крім того, на переконання польських еліт, це означає і стабілізацію ринкової економіки, специфічного польського капіталізму і демократії, безперервне зростання добробуту і те, що Польща також готова до виконання культурних та економічних завдань, які висуває глобалізація.

Потреба підготовки до членства в НАТО постала перед Польщею ще на початку 1990-х років. Це дало політичний імпульс до прискорення проведення реформ і спрямувало їх на вирішення наступних питань: управління оборонним сектором, спочатку — як запровадження національного контролю, пізніше — встановлення демократичного цивільного контролю; пристосування до нових реалій безпеки при збереженні старих структур і концепцій; забезпечення сумісності з НАТО.

Як відомо, від декларації про бажання вступити до НАТО і набуттям Польщею членства в цій організації минуло 7 років. За цей період Польща не зазнала жодних втрат — ні політичних, ні фінансових, ні суспільних. Ці 7 років, як зазначає співробітник Польської інформаційної агенції Пьотр Войцеховський, пішли на досягнення консенсусу польських політичних еліт, різних політичних формувань і партій щодо вступу до НАТО, однак за цей час у Польщі не подбали про те, щоб узгодити із стандартами НАТО військові структури, воєнну промисловість і структури, які відповідають за внутрішню безпеку держави⁶.

Під час переговорів про вступ у штаб-квартирі НАТО в Брюсселі Польщі було поставлено 70 умов (вимог), по виконанні яких її могли прийняти до НАТО. З тих умов, на думку експертів Польщі, було виконано три. Встановлено цивільний контроль над армією. Запроваджено в шести літаках «МіГ-29» натівську систему розпізнавання «свій—ворог», що унеможливує їх враження ракетами Заходу. Запроваджено також певні зміни в польській правничій системі, а також обмеження, що стосуються осіб, допущених до державних таємниць Польщі й таємниць НАТО. Надзвичайно чутливим і витратним для країни стало втілення оборонних аспектів євроатлантичної інтеграції.

Вирішальним моментом оборонної реформи Польщі було прийняття Парламентом 14 грудня 1995 року Закону про створення Міністерства національної оборони. Закон встановлював, що Міністерство національної оборони є верховним органом державного управління обороною, а Генеральний штаб входить до складу Міністерства. Згідно зі статтею 2 цього Закону до функцій міністерства належить, серед іншого: управління у мирний час усіма напрямами діяльності Збройних Сил; підготовка заходів для захисту країни і внесення пропозицій щодо розвитку та структури Збройних Сил; втілення у життя загальних директив і рішень Ради міністрів з оборонних питань і координація виконання таких рішень; здійснення контролю над усіма адміністративними і економічними установами держави стосовно завдань оборони; управління резервістами; управління особовим складом Збройних Сил; контроль над проходженням військової служби; задоволення матеріально-технічних і фінансових потреб Збройних Сил; управління фінансами всієї оборонної сфери.

Після введення в дію Закон став основою для визначення функцій Міністерства національної оборони та інших центральних органів системи оборони Польщі. Міністерство складається з п'яти секторів: оборонної політики, Генерального штабу, закупівель, економіко-фінансових питань та соціально-парламентських питань, для яких чітко визначені функції і повноваження кожного сектору. Питання фінансування, постачання, освіти, підвищення офіцерів, стратегічна розвідка, а також керівництво та контроль над Збройними Силами були доручені працівникам секторів Міністерства, керованих цивільними.

У результаті проведених змін цивільно-військові відносини та якість управління обороною системою та державними демократичними установами значно покращилися. Була усунена основна політична перепона на шляху Польщі до членства в НАТО.

Починаючи з 1994 року основною рушійною силою реформування польської оборонної системи стала суспільна думка на користь членства в НАТО як стратегічної мети держави⁷. У 1996 році, вперше з 1989 року, видатки на оборону збільшилися в реальних цінах і досягли 2,3% ВВП і залишалися на цьому рівні протягом кількох наступних років. У 1996—1997 рр. зростаюча співпраця з НАТО і активне обговорен-

ня майбутньої інтеграції зробили реформування усієї системи і зміну політики безпеки необхідністю, оскільки потрібно було забезпечити сумісність з майбутніми союзниками. У 1998 році Уряд підготував модифікований план інтеграції та модернізації. Він мав тривати шість років і передбачав активнішу реорганізацію офіцерського корпусу. Для полегшення соціальних наслідків інтенсивного скорочення особового складу була схвалена спеціальна програма перекваліфікації та адаптації звільнених військовослужбовців.

План «Армія-2006» передбачав розвиток частин територіальної оборони шляхом створення від шести до восьми бригад низької готовності. Менше скорочення планувалося у військово-повітряних силах і військово-морському флоті, а професіоналізація планувалася залежно від виду Збройних Сил. Ліквідацію надмірного і застарілого озброєння, наприклад 800 танків Т-55, та військової інфраструктури треба було прискорити для економії коштів, а інколи — і для отримання додаткових джерел фінансування. Пріоритет був відданий модернізації систем управління протиповітряною обороною, бойовим вертольотам і танкам, а також закупівлі корабельних і протитанкових ракет, нових військових кораблів і бронетранспортерів. До 2002 року Збройні Сили мали бути оснащені сучасними засобами управління та зв'язку, які б повністю відповідали стандартам НАТО, а до 2006 року мали бути здійснені інвестиції у військову інфраструктуру, спрямовані на виконання вимог щодо підтримки країни-господаря. Пропонувалися заходи з модернізації системи тилового забезпечення, медичних, топографічних і гідрографічних служб.

Польська стратегія безпеки та концепція стратегічної оборони були представлені лише у 2000 році, коли Польща вже була членом НАТО. На відміну від оборонної концепції 1992 року новий документ враховував зміни геостратегічного становища Польщі і відображав розуміння суті безпеки Польщі після вступу до західного альянсу. Нова доктрина визначала міжнародні і, зокрема, локальні кризи як найбільшу загрозу безпеці, зменшивши тим самим увагу до можливості широкомасштабного військового вторгнення. Крім того, вперше з 1989 року в польській стратегічній концепції було згадано про ядерну політику як частину оборонної стратегії відповідно до Стратегічної концепції НАТО. Формалізація основних принципів оборонної

політики Польщі була завершена 24 січня 2001 року, коли уряд схвалив, а Президент підписав секретну «політико-стратегічну оборонну директиву», що втілювала в життя воєнну стратегію. Директива включала перелік завдань і обов'язків державних органів щодо оборони, процедуру врегулювання криз, можливі сценарії реалізації загроз і, нарешті, оборонні завдання стратегічного планування, що відповідали циклам оборонного планування НАТО.

Крім цього, з огляду на майбутню інтеграцію до НАТО, польська система оборони повинна була мати можливість розмістити підкріплення, надане союзниками, і приймати велику кількість матеріалів та обладнання, яке доставлятиметься суходелом, морем і повітряним шляхом. Польща мала підтримувати готовність окремих частин на рівні, достатньому для участі у Силах швидкого реагування НАТО, готувати обрані частини для участі у багатонаціональних корпусах і дивізіях, повністю інтегрувати структуру управління національними силами ППО до об'єднаної системи ППО НАТО. Польські сили швидкого реагування повинні були складатися із повітряно-штурмової бригади, повітрянодесантної бригади та двох механізованих бригад, двох ескадрилій змішаного складу, однієї ескадрильї військових вертольотів, однієї корабельної ескадри ВМС, однієї авіаескадрильї ВМС та одного повітряно-морського пошуково-рятувального підрозділу. Єдина програма, що не отримала фінансування з бюджету, передбачала придбання нових бойових вертольотів. Витрати на цю програму набагато перевищують можливості військового бюджету. Тому уряд мав фінансувати цю закупку з центрального державного бюджету.

Важливо, що необхідні для членства в НАТО додаткові витрати на оборонну продукцію становлять комерційний інтерес не лише для західних виробників озброєнь. При міжнародних постачаннях кінцевої військової продукції загальноприйнятою є практика так званих офсетних (компенсаційних) заходів. Продавці зброї, які отримують зовнішні оборонні замовлення, як правило, мають інвестувати економіку країн-замовників. Так, законодавство Польщі передбачає — кожне оборонне замовлення іноземному виробнику сумою понад 5 млн євро має супроводжуватися зворотними інвестиціями, еквівалентними обсягу замовлення. Причому половина цих коштів мусить надходити безпосередньо до польського оборонного сектору.

Контракт на поставку Польщі 48 винищувачів F-16 американського виробництва став однією з головних подій останнього десятиріччя на європейському ринку озброєнь. Згідно з угодою, ця країна отримає пільговий кредит від США у розмірі контракту — 3,5 млрд доларів. Крім того, компанія-постачальник (Lockheed Martin) має забезпечити офсетний пакет, який оцінюється в 12,55 млрд доларів. З урахуванням офсетних множників, фактичний обсяг інвестицій становитиме 7,75 млрд доларів, з яких 67% — закупівля американськими компаніями польських товарів та послуг, 19,6% — інвестиції, 13,4% — трансфер технологій⁸.

У 2001 році погоджена приватизація першої польської компанії — виробника озброєнь у тісному зв'язку з виконанням закупівель іноземних озброєнь. У рамках угоди, що передбачала придбання восьми військово-транспортних літаків CASA (EADS), компанії — постачальники EADS та іспанська AVIA Systems Group отримали 51% акцій польської аерокосмічної компанії PZL Warszawa-Okęcie та погодилися з планом її інвестування. Згідно з офсетною угодою 2001 року польська компанія братиме участь у виробництві військово-транспортних літаків і має перетворитися на головний сервісний центр з обслуговування цієї техніки у Польщі⁹.

Наведені вище приклади стосовно прямих інвестицій в оборонну промисловість Польщі, що має невеликі обсяги виробництва озброєнь, є складовими стратегій доступу компаній-постачальників на ринки. Таким чином, підвищення інвестиційної складової оборонних витрат є для України основним механізмом залучення промислових лобі західних країн заради наближення членства у НАТО. Середній показник для Європи тут становить близько 20%. В Україні ж він не перевищує кількох відсотків. Отже, принципово важливим видається не збільшення оборонних витрат, а їх реструктуризація. НАТО вважає прийнятним для України (так само як і для Польщі) рівень оборонних витрат у 1,95% ВВП. Якщо з цієї суми на оборонні інвестиції буде витрачатися 20%, що становитиме близько 200 млн доларів на рік, цього може бути достатньо для зміни ставлення до нас з боку оборонних лобі як США, так і Європи.

Таким чином, збільшення інвестиційної частки оборонних витрат з одночасним прийняттям ефективного офсетного законодавства є абсолютно необхідними механізмами залучення Ук-

раїни до європейської оборонно-промислової інтеграції як з огляду на перспективу членства у НАТО, так і в ЄС.

Сучасну позицію Польщі в НАТО можна охарактеризувати кількома тезами:

- національний інтерес повинен бути керівним критерієм формулювання позиції Польщі у відносинах з Північноатлантичним союзом;

- Північноатлантичний союз служить інтересам Польщі, а не навпаки, проте польська сторона розраховує на те, що впродовж найближчих десяти років інвестиції НАТО в польську оборонну інфраструктуру будуть більшими, ніж сума польських внесків;

- сила польського членства в НАТО полягає в тому, що завжди там, де виникає криза, до вирішення якої залучається НАТО, присутня і Польща;

- польський внесок у стратегію Північноатлантичного союзу полягає в участі у визначенні «східного вектора» та утриманні рівноваги між різними географічними та об'єктними векторами політики НАТО, у залагодженні європейсько-американських суперечностей, встановленні партнерських відносин НАТО — Україна;

- в регіональному масштабі Польща є важливою державою, з якою рахуються і яка має певні глобальні інтереси; Польща підтримує євроатлантичні тенденції в Україні та зацікавленість НАТО цією країною;

- нестача в Польщі так званих військових здатностей, тобто відсутність призначення на оборону повних двох відсотків державного бюджету;

- політика та інтереси Сполучених Штатів Америки не можуть бути критерієм дій Польщі в НАТО, але й критичне ставлення до США та інших держав не може бути показником суверенності польського мислення в Північноатлантичному союзі і, якщо брати ширше, політики безпеки;

- у Північноатлантичному союзі Польща не повинна бути як проамериканською, так і проєвропейською та намагатися нівелювати ті суперечності, які можуть з'являтися;

- зберегти статтю 5 Вашингтонського договору як основу Північноатлантичного союзу, що вимагає підтримки тих програм та заходів, що спрямовані на досягнення цієї мети (це стосується Сил реагування НАТО); сьогодні Польща приречена

на постійні зусилля дотримання рівноваги поміж традиційною функцією оборони території, роль якої постійно зменшується, та військовими місіями Північноатлантичного союзу за межами договірної території НАТО;

- нові виклики для безпеки Польщі та держав Північноатлантичного союзу вимагають більш уважного аналізу з точки зору національних та спільних інтересів; потреба залучення до формування обороноздатності обумовлена тим, що як країна, що не належить до супердержав, Польща повинна включитися в спільні дії таким чином, щоб не бути позбавленою впливу на прийняття рішень, що стосуються майбутнього НАТО¹⁰.

Таким чином, Північноатлантичний союз, членом якого стала Польща, сприймається у самій Польщі як основний механізм, що гарантує безпеку держави. Польща постійно підкреслює, що НАТО повинно залишатися спільною військовою системою, що базується на стійкій присутності США в Європі. Більше того, саме північноатлантичне командування, на думку польських державних діячів, є гарантією оперативного і ефективного функціонування альянсу в цілому. Польща найактивнішим чином сприяла розширенню діяльності НАТО, підтримала розширення зони відповідальності Організації за рамки територій країн-учасниць, тобто фактично розширення меж Євроатлантичного регіону. З'явився навіть відповідний пункт у програмі розвитку її зовнішньої політики: розширення Польщі в НАТО на «нові поля активності»¹¹.

Україна виступає за певну структуризацію в рамках цього регіону, вважаючи, що основними принципами його організації повинні стати взаємодія існуючих структур безпеки на основі взаємного доповнення партнерства та створення ефективних механізмів двосторонньої співпраці. До партнерів України в цьому регіоні належать не лише такі представницькі регіональні організації, як НАТО, Європейський Союз, ОБСЄ, Рада Європи, а й такі більшою чи меншою мірою інституціоналізовані організації та угруповання, як Організація чорноморського економічного співробітництва, Центральноевропейська ініціатива, Вишеградська четвірка тощо. Зокрема, цікавим для України було б вивчення досвіду участі Польщі у форматі Вишеградської четвірки. Угруповання було засновано ще в лютому 1991 року за участю Польщі, Чехословаччини (нині Чехія і Словаччина) та Угорщини. Основними спонукальними мотивами для країн-

членів була їхня рішучість розвивати демократію та ринкову економіку, а також усвідомлення спільної потреби у забезпеченні власного суверенітету та безпеки. Початком процесу консолідації можна вважати ліквідацію ОВД, а остаточного вигляду формування набуло після підписання у грудні 1992 р. Договору про вільну торгівлю і перейменування його в СЕФТА (Central European Free Trade Association). Загалом слід відзначити, що проблеми відносин України з цими структурами є актуальними для перспективних наукових розробок і досліджень проблем євроатлантичного партнерства як одного із стратегічних напрямів зовнішньої політики України. Адже формування регіональних систем співробітництва як складових елементів загальноєвропейських інтеграційних процесів є одним з найважливіших ланок системи євроатлантичної безпеки. У цьому відношенні Україна прагне не лише переймати досвід партнерства Польщі з НАТО, але й всіляко підтримувати її зовнішньополітичні ініціативи. Варто відмітити традиційно високий рівень військово-політичного співробітництва у двосторонніх відносинах України та Польщі, зокрема створення спільних миротворчих підрозділів у рамках програми НАТО «Партнерство заради миру». Унікальним в цьому контексті є українсько-польський батальйон, який у складі сил KFOR несе службу на кордоні Косова та Македонії, що, своєю чергою, свідчить про зростання інтересу альянсу до нової форми військово-політичного партнерства.

Батальйон був сформований на основі Закону України «Про участь України в міжнародних миротворчих операціях»¹² та Угоди про створення спільної військової частини для участі в міжнародних операціях з підтримання миру та захисту прав людини під егідою міжнародних організацій між Республікою Польща та Україною¹³. Угода була підписана міністрами оборони двох країн 26 листопада 1997 року. Польща остаточно ратифікувала Угоду 20 квітня 1999 року. Українська сторона — 6 квітня 2000 року. Після ратифікації цієї Угоди батальйон отримав назву українсько-польського миротворчого батальйону. Його українська частина у складі 1-го окремого спеціального батальйону 24-ї механізованої дивізії 13-го армійського корпусу Західного оперативного командування дислокується в місті Яворів.

Згідно із зазначеною Угодою батальйон може використовуватися: у міжнародних місіях із мандатом Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй; у міжнародних місіях, організованих будь-якою структурою, відповідальною за підтримку миру та безпеки у світі згідно з параграфом 8 Статуту ООН; у міжнародних силах, сформованих за згоди Ради Безпеки ООН.

Протягом 2000 року було проведено низку робочих зустрічей щодо з'ясування питань практичного застосування українсько-польського миротворчого батальйону у складі сил KFOR у Косові. Так, з 7 по 8 березня 2000 року у польському місті Кракові була проведена чергова зустріч представників міністерств оборони України та Республіки Польща. 22 березня 2000 року в м. Жешуві (Польща) проведена зустріч на чолі з міністрами оборони обох країн. На зустрічах обговорювались та узгоджувались питання щодо організаційно-штатної структури спільного миротворчого контингенту, його озброєння, оснащення, місця дислокації, розподілу завдань, принципів формування та ротації керівного складу. Шляхом проведення консультацій було узгоджено принципи формування спільної військової частини. Польський компонент складає приблизно 560 солдатів 21-ї бригади, дислокованої у м. Жешуві, український — солдати Яворівського 208-го спеціального батальйону, а також литовський компонент кількістю в 30 солдатів, який фінансується польською стороною. Слід зазначити, що литовська участь є досить символічною і використовується в основному для тренувань. Проте така участь має важливе політичне значення з огляду на членство Литви в НАТО, що дає можливість говорити про тристороннє миротворче формування.

До основних завдань польсько-української миротворчої частини в Косові належить реалізація цілого комплексу заходів. Головним чином — це контроль та перевірка виконання вимог Резолюції Ради Безпеки ООН, а також плану миротворчої операції. Частина виконує функції Комітету у справах біженців ООН, що передбачає гуманітарну допомогу та безпечне повернення біженців до Косова. Її діяльність включає патрулювання, розмінування, захист стратегічно важливих будинків, мостів, доріг, супровід громадян та інше. Укрполбат брав активну участь в операції «Монтекрісто» в Мітровіці в серпні 2000 року та в розповсюдженні гуманітарної допомоги під час прове-

дення гуманітарної операції «Карітас», а також вилучав великі запаси незаконної зброї та боєприпасів.

З 15 до 20 липня 2000 року українська частина була розгорнута у складі сил KFOR у Косові. Чисельність особового складу української частини складала 267 військовослужбовців. У зоні відповідальності української частини спільного підрозділу основними завданнями були визначені: патрулювання у зоні відповідальності; чергування на блокпосту в м. Драїковце; супроводження конвоїв; охорона церков; несення служби на спостережних постах; охорона мостів та тунелів.

Підготовка особового складу батальйону проводиться згідно з «Програмою бойової підготовки миротворчих підрозділів», розробленою спеціально для батальйону, яка відповідає усім міжнародним керівним документам, розробленим для миротворчих підрозділів.

Польська та українська присутність у Косові високо цінується місцевим населенням і, що найважливіше, обома сторонами конфлікту, як албанською, так і сербською. Укрполбат заслужив також високу оцінку командування KFOR.

Аналіз досвіду участі спільного батальйону та окремих його підрозділів у навчаннях та миротворчих операціях свідчить про значні перспективи застосування укрполбату, насамперед, у Центральній та Східній Європі.

Проте слід відзначити, що подальше застосування укрполбату потребує проведення комплексу заходів, спрямованих на подальше підвищення готовності підрозділу до виконання завдань за призначенням та визначення порядку взаємодії, вдосконалення нормативно-правової бази, механізму прийняття рішень щодо застосування підрозділу, вдосконалення процесу визначення та уточнення завдань і обмежень діяльності миротворчих сил, а також взаємодії з іншими військовими формуваннями, покращання технічного, тилового та фінансового забезпечення миротворчого підрозділу.

Підсумовуючи, можна зазначити, що більшість цілей євроатлантичного партнерства і завдань Польщі як країни-члена НАТО досягнуті. Головна причина успіху полягала в тому, що більша частина польського суспільства підтримувала стратегічні цілі, визначені новою демократичною політичною елітою. Взаємодія з євроатлантичними установами справляла постійний позитивний вплив, підштовхуючи реформи і пропонуючи чіткі

приклади. Двостороння та багатостороння співпраця й допомога країн НАТО була дуже ваговою, але не стільки у вигляді прямої матеріальної допомоги, скільки у вигляді інтелектуальної підтримки місцевих установ, політичних угруповань та осіб, які займаються плануванням і здійсненням реформ, передусім у військовій сфері.

Для України в набутому досвіді Польщі найбільш вагомими для врахування є наступні аспекти:

- послідовність проведення реформ має бути логічною, тобто починатися з доктрини і юридичної бази і закінчуватися поетапним плануванням, заснованим на ґрунтовному фінансовому аналізі. Найвагомим є перший крок і полягає він у визначенні того, чим повинні займатися організації і відомства, за яких обставин і яким коштом;

- необхідність створення законодавчої бази, яка була б підґрунтям для проведення реформ, зокрема у військовій сфері;

- одним з найважливіших аспектів військово-політичного планування, особливо беручи до уваги складну фінансову ситуацію, характерну як для Польщі, так і для України, є відповідність між коштами та вартістю бажаних змін, тобто спершу повинні бути впроваджені реформи, які дозволять зекономити в майбутньому;

- проведення реформ залежить від підтримки чиновників і широкої громадськості, і самі реформи як у військовій, так і в політичній сфері будуть проходити краще, якщо держава та суспільство реформуватимуться у тому ж самому напрямі.

Щодо перспектив українсько-польських відносин, то треба враховувати інтереси Польщі відносно України після її вступу до НАТО, коли кон'юнктурні моменти, пов'язані з позицією України під час цього вступу, зараз не відіграють суттєвої ролі. Крім того, важливим для України є можливість надання допомоги з боку Польщі в плані економічних і суспільних трансформацій. Нарешті треба враховувати зміни у сприйнятті східноєвропейської геополітики і в цьому відношенні ініціативи України на відповідному напрямі вимагають виваженого і послідовного підходу та, за необхідності, узгодження певних оцінок і прогнозів з польською стороною.

---

¹ *Зюлковський М.* Розширення ЄС. Польща і Україна: виклики майбутнього сусідства // *Євро. Економічний вимір інтеграції. Аналітичний щоквартальник.* — 2003. — Вип. № 2. — С. 19—24.

- ² Декларація про принципи та основні напрями розвитку українсько-польських відносин (13.10.1990 р.) // Зібрання чинних міжнародних договорів України. — 1990. — № 1. — Ст. 105.
- ³ Договір між Україною і Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини та співробітництво (18.05.1992 р.) // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 43. — Ст. 613.
- ⁴ Спільна заява Президентів України і Республіки Польща «До порозуміння і єднання» (21 травня 1997 р.) // Заява, Міжнародний договір, МЗС України від 21.05.1997.
- ⁵ Україна і Польща після розширення НАТО. З міжнародного семінару // Політика і час. — 2000. — № 3—4. — С. 56—71.
- ⁶ Україна і Польща після розширення НАТО. З міжнародного семінару // Політика і час. — 2000. — № 5—6. — С. 17—33.
- ⁷ Каркошка А. Оборонний аспект підготовки до членства в НАТО: досвід Польщі // Національна безпека і оборона. — 2003. — № 7. — С. 68—73.
- ⁸ Стефанович В. Процессы структурных преобразований польской оборонной промышленности на фоне мировых тенденций в области производства вооружения // Актуальні проблеми економіки. — 2004. — № 1 (31). — С. 35—50.
- ⁹ Ключова складова євроінтеграції // Політика і час. — 2004. — № 5. — С. 21—38.
- ¹⁰ Новак Є. М. Камо грядеши НАТО, камо грядеши Польща? Десять тез про польські інтереси в НАТО // Стратегічна панорама. — 2003. — № 2. — С. 47—51.
- ¹¹ Грицай С. Вступ Польщі до НАТО: перспективи співпраці із Заходом. Зб. наук. праць «Україна і Польща — стратегічне партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє» / За заг. ред. Т. І. Зарецької. — К., 2000. — Ч. II. — С. 84—86.
- ¹² Закон України «Про участь України в міжнародних миротворчих операціях» // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 22. — Ст. 202.
- ¹³ Угода між Україною та Республікою Польща у справі створення спільної військової частини для участі в міжнародних миротворчих і гуманітарних операціях під егідою міжнародних організацій // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 25. — Ст. 202.

